

*Деякі аспекти управління водними
ресурсами Бобринецької міської
територіальної громади Кіровоградської
області у контексті водної безпеки*

Стаття підготована доктором наук з державного управління,
доцентом **Зелінським С.Е. на замовлення ГО “Флора”**

Ця публікація була створена в межах проєкту “Голос громади і вплив на реформи”, що впроваджується за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її наповнення є виключно відповідальністю ГО “Флора” та не обов’язково відображає точку зору Європейського Союзу та Нідерландського Гельсінського комітету.

Деякі аспекти управління водними ресурсами Бобринецької міської територіальної громади Кіровоградської області у контексті водної безпеки

Після схвалення «Водної стратегії України на період до 2050 року» розпорядженням Кабінету Міністрів України №1134-р [1] у грудні 2022 року з'явилося підґрунтя для розвитку системи управління водними ресурсами територіальних громад і відповідних центральних органів виконавчої влади.

Ця стратегія схвалена в умовах, коли за даними Інституту місцевого розвитку, на початок 2019 року лише 30,1 % сільського населення, 89,9 % населення, що проживає в селищах міського типу, та 99,2 % міського населення мали доступ до централізованого водопостачання. Крім того, згідно з Національною доповіддю про якість питної води у 2020 році [2] протяжність систем централізованого водопостачання в Україні становила 122 тис. км, з яких 38,2 % зношені або аварійні. Їх зношеність і негерметичність є причиною забруднення водопровідної води та її невідповідності нормативам питного водопостачання, а також спалахів в Україні захворювань (гостре нітратне отруєння дітей, водно-нітратна метгемоглобінемія, гепатит А, гострі кишкові інфекції тощо). За інформацією МОЗ, питома вага досліджених проб води з водойм I категорії (використовуються як джерела централізованого водопостачання населення), які не відповідали нормам у 2020 році за санітарно-хімічними показниками, становила 18,6 %, за мікробіологічними – 19,6 %. Проблема посилюється застарілими методами підготовки питної води або ж їх невідповідністю нормативним вимогам.

З метою вивчення стану управління водними ресурсами Бобринецької міської територіальної громади (МТГ) в контексті водної безпеки і планування необхідних заходів весною 2023 року було проведене відповідне дослідження.

Потрібно зазначити, що питання управління водними ресурсами Бобринецької МТГ є у порядку денному та відображені у таких прийнятих документах:

- Стратегія розвитку Бобринецької ОТГ на 2017-2025 роки;
- План удосконалення послуги водопостачання та водовідведення Бобринецької ОТГ на 2018-2023 роки;
- Програма соціально-економічного розвитку Бобринецької міської територіальної громади на 2022-2024 роки.

Основним джерелом поверхневих вод Бобринецької МТГ є р. Сугоклія, права притока річки Інгул (басейн річки Південний Буг). Довжина р. Сугоклії на території Бобринецької МТГ становить 12,8 км, з яких 4,8 км (38%) не відповідає нормам прибережних смуг. Норма прибережних смуг для малих річок, струмків, водойм (ставків) менше 3 га – 25 м; для середніх річок,

водойм (ставків) більше 3 га – 50 м. Якщо схили біля води більше 3 градусів, то ці показники подвоюються.

На території Бобринецької МТГ 47 ставків (водойм), загальна площа водного дзеркала яких становить 97,1 га (площею менше 3 га – 81,8 га, площею більше 3 га – 15,3 га). Приблизно третина периметру ставків (водойм) не відповідає нормам прибережних смуг.

Серед двох розвіданих (відомих) природних джерел води на території Бобринецької МТГ одне облаштовано і оздоблено.

Об'єм (запас) поверхневих вод (річки, ставки, водойми) на території Бобринецької МТГ 1,88 млн. м³, що становить 0,162 тис. м³ на одного мешканця громади.

Об'єм (запас) підземних вод на території Бобринецької МТГ, становить приблизно 1,35 млн. м³, що становить 0,12 тис. м³ на одного мешканця громади. Сумарно запаси водних ресурсів на території Бобринецької МТГ становить 0,264 тис. м³ на одного мешканця (для Кіровоградської області цей показник визначено 0,84 тис. м³).

Водні паспорти річок і водойм на території громади відсутні.

Водозабезпечення мешканців Бобринецької МТГ здійснюється Бобринецьким міським комунальним підприємством «Міськводоканал» з поверхневих вод р. Сугоклея та свердловин. Крім того, є можливість забезпечення водою з криниць (колодязів) (підземні води) верхнього рівня.

У розпорядженні мешканців громади налічується 41 громадська криниця (колодязь), за які несе відповідальність місцева влада, та 163 особистих (індивідуальних) криниці (відповідальність їх власників). Для водозабезпечення також доступні більш глибини свердловин: дві по 65 м; одна – 71 м; одна – 127 м.

31 % населення Бобринецької МТГ постійно користується привозною водою.

На території Бобринецької МТГ споживання води здійснюється підприємствами, бюджетними установами і домогосподарства, при цьому 90% споживають домогосподарства і 8% - бюджетні установи.

Надавачем послуги з водопостачання та водовідведення на території Бобринецької МТГ є Бобринецьке міське комунальне підприємство «Міськводоканал», засноване у 2004 році і забезпечує послуги водопостачання та водовідведення. Це підприємство має ліцензію на спец водокористування і на його балансі знаходиться 33,4 км мереж водопостачання. Бобринецьке міське комунальне підприємство «Міськводоканал» здійснює водозабір з р. Сугоклея, 2 свердловин по вулиці Соборній і ст. Залізнична. Мешканці сіл Бобринецької МТГ і частини м. Бобринець здійснюють забір води з криниць та приватних свердловин.

Щодо використання води в Бобринецькій МТГ за останні два роки потрібно зазначити, що забрано поверхневих вод 242,8 м³ і 209,6 м³

(відповідно у 2021 і 2022 роках), а втрати води становили відповідно 19,3 м³ і 20,6 м³.

Аварійний підвіз води для мешканців Бобринецької МТГ визначено Протоколом засідання міської комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (ТЕБтаНС) від 22.11.2022 року. Цим Протоколом визначені місця підвозу води та необхідність розробки графіку підвозу (на сайті громади це не відображено). Аварійний підвіз води забезпечує 5 транспортних засобів, якими може бути ними доставлено за один раз загальний об'єм води 15 м³. Щоб аварійно забезпечити міське населення, яке забезпечується централізованим водопостачанням, по 10 л на мешканця потрібно 4 підвозу по 5 машин.

Санітарно-профілактичні заходи (водовідведення) здійснюються через централізовану каналізацію, що забезпечує Бобринецький «Міськводоканал», та через вигрібні ями у приватному секторі м. Бобринець та сілах. В табл. 1 представлені дані щодо водозабезпечення та водовідведення бюджетних установ.

Таблиця 1. Водозабезпечення бюджетних установ Бобринецької МТГ

Тип закладів	Кількість	Водопостачання	Водовідведення
Дошкільні заклади	2	підвіз – 2	централізоване – 2
Загальноосвітні заклади	4	підвіз – 2 централізоване – 2	централізоване – 2 вигрібна яма – 2
Медустанови 2 ланки	2	централізоване – 2	централізоване – 2
ФАП	3	криниця – 3	–
Заклади культури	7	криниця – 6 підвіз – 1	–
Заклади соціальних послуг	1	централізоване	централізоване

Незважаючи на те, що в Бобринецькій МТГ не прийнята міська програма управління водними ресурсами, на розвиток і оновлення системи водозабезпечення і водовідведення у 2021-2022 роках було виділено: 518,1 тис. грн. та 251,1 тис. грн. відповідно.

За два роки (2021-2022 роки) до Бобринецькій міської ради було 11 звернень громадян з питань водозабезпечення і водовідведення. В той же час у 2021-2022 роках не проведено жодного громадського слухання з питань водозабезпечення і водовідведення.

Удосконалення системи управління водними ресурсами є основним завданням на шляху досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) 6 (Чиста вода та належні санітарні умови) [3] (табл. 2).

Таблиця. 2. Деякі індикатори ЦСР 6 для Бобринецької МТГ (2022 рік)

	Завдання	Індикатори	Бобринецька МТГ
6.1.	Забезпечити доступність якісних послуг з	1. Частка сільського населення, яке має доступ до безпечної питної	0

	постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання	<p>води, %</p> <p>2. Частка сільського населення, яке має доступ до економічно доступної питної води гарантованої якості, %</p> <p>3. Частка міського населення, яке має доступ до безпечної питної води, %</p> <p>4. Частка міського населення, яке має доступ до економічно доступної питної води гарантованої якості, %</p> <p>5. Частка сільського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, %</p> <p>6. Частка міського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, %</p>	<p>100</p> <p>0</p> <p>100</p> <p>0</p> <p>54</p>
6.2.	Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання	<p>7. Частка сільського населення, яке має доступ до покращених умов санітарії, %</p> <p>8. Частка міського населення, яке має доступ до централізованих систем водовідведення, %</p>	<p>100</p> <p>12,4</p>
6.3.	Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, у першу чергу з використанням інноваційних технологій водоочищення на державному та індивідуальному рівнях	<p>9. Обсяги скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти, млн куб. м</p> <p>10. Частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти у загальному обсязі скидів, %</p>	<p>0,049</p> <p>100</p>

Контроль за якістю води (поверхневих, із свердловин, криниць, водопроводу) на території Бобринецької МТГ здійснюється лабораторією на станції очистки води II підйому «Міськводоканалу» і ДУ «Кіровоградський обласний центр контролю та профілактики хвороб».

Аналіз показників поверхневих вод з р. Сухоклея (6 проб), здійснених у 2021-2022 роках, свідчить про перевищення ГДК у десятки разів: завислі речовини (в 50-76 раз), БСК₅ (у 10-15 разів), ХСК (у 5 разів), амоній-іони (у 3-4 рази).

Аналіз результатів лабораторних досліджень питної води на території Бобринецької МТГ у 2021-2022 роках показав, що спостерігається перевищення показників загальної жорсткості, сухого залишку, хлоридів, сульфатів, нітратів, фторидів для води із свердловин, а також показників

осаду, забарвлення, запаху, сульфатів, ХСК, сухого залишку для водопровідної води.

Аналіз питної води за рівнів радіологічних показники не проводився за відсутності лабораторних даних.

Ситуація у сфері водних ресурсів потребує негайного вивчення та визначення шляхів вирішення виявлених проблем. Серед таких першочергових заходів можуть бути:

1. Розробка і супровід на сайті громади розділу «Екологія», де буде розміщуватись інформація і дані, які характеризують питання екології і впливу на її стан, відповідні заходи, екологічні програми і проекти, в тому числі і ті, що стосуються водних питань та ризиків на водозабезпечення населення, підприємств та закладів.

2. Розробка екологічного паспорту громади – документу, в якому представлена загальна інформація про екологічні об'єкти і стан навколишнього середовища за розділами: Природно-ресурсний потенціал, Джерела реального та потенційного впливу на довкілля, Економіка природокористування, Екологічні проблеми та шляхи їх.

3. Затвердити схему і графік аварійного забезпечення населення громади питною та технічною водою. Схема аварійного забезпечення водою має бути оприлюднена на сайті громади і ЗМІ, розповсюджена в соціальних мережах і месенджерах.

4. Ведення бази даних інструментально-лабораторних досліджень якості питної та поверхневих вод в Бобринецькій МТГ та її оприлюднення на сайті. В місцях громадських джерел питної води має розміщуватись інформація щодо показників якості води, які відповідають результатам останнього лабораторного дослідження.

5. Ведення бази даних забруднювачів поверхневих вод та даних лабораторних досліджень води, яка скидається у поверхневі води промисловими виробниками, фермерами, комунальними підприємствами та іншими забруднювачами.

6. Упорядкування прибережних захисних смуг. Контроль за створенням водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також за додержанням режиму використання їх територій. 38% прибережних смуг для річок і третина периметрів ставків не відповідає нормам визначення прибережних захисних смуг.

7. Залучення громадських організацій щодо екологічної освіти мешканців громади та організації комунікативних заходів щодо водозабезпечення і водної безпеки.

8. Підвищення рівня знань працівників «Міськводоканалу» і фахівців локальної підготовки води з питань безпеки води для здоров'я, інтегрованого управління водними ресурсами громади.

9. Актуалізація процесу виконання заходів розробленого «Плану удосконалення послуги водопостачання та водовідведення Бобринецької ОТГ на 2018-2023 роки».

10. Розробка програми управління водними ресурсами Бобринецької ТГ задля ефективної і результативної реалізації системи управління водними ресурсами і водною безпекою.

Список використаних джерел

1. «Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 №1134-р (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>

2. «Національна доповідь про якість питної води у 2020 році» (2021). URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/2021_naczdopovid-za-2020.pdf

3. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. (2017). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 176 с.